

Tersánszky Józsi Jenő

ILLATOS LEVÉLKÉK

részletek

XXX

Több a házasságra, mint a szerelemre alkalmas férfi

Maga, Sándor, el sem képzelheti, milyen nagy emberismerettel és lélekismerettel bírnak ilyen egyszerű emberek.

Azt tanultuk a retorikában, hogy a legnehezebb a bonyolult jelenségeket az együgyűeknek is érthető szöveggel megmagyarázni.

Csicsa néni így beszélt hozzá:

– Látja, édes aranyvirágom, az emberek, akár a tulajdon édes vérei is, szívesen csinálnak valakiből vértanút, ha engedi. Az édesapja magát, az utolsó drága kincsét is eljátssza a kártyán. És az édesanyja ezt a kényelméért meg a hiúságáért eltűri. Maga azt mondja, hogy meghalna az édesanyja, szívbajával, ha nem menne a főjegyzőhöz maga? De hogy maga elsorvad mellette, mert nem szereti? Az neki semmi! Azt elvárja magától!

Borzasztó, mennyire világossá tette előttem a helyzetemet. Aztán megvárta, míg kizokogom magamat, és meghallgatott figyelmesen, amikor megmagyaráztam neki, hogy az a botrány, ami szüleimet fenyegeti vonakodásom által, engem is éppúgy lehetetlenné tesz ... Akkor Csicsa néni ezt mondotta:

– Én ezt mind nagyon látom, édes lelkem, kis szívem. Most már csak az a kérdés marad hátra, akar-e segíteni magán vagy sem? Megfogadja-e Csicsa néni tanácsát, aki magát az édesanyjánál is jobban szereti vagy sem.

– Mit tud maga nekem tanácsolni? – kérdezte.

– Idehallgasson, kis, gyámoltalan madárkám. Mondjam ki őszintén? Tudja, mikor nem fog fájni magának, ha a főjegyzőé lesz? Akkor, ha előbb azé lett, aki magának is tetszik! Maga még ezt nem érti. Ha előbb a másé, azé, aki mellett úgy érzi, hogy gyöngül és reszket, és nem tudna vele ellenkezni, ha meg akarná ölelni, és meg is teszi, hogy az övé lesz, akkor többet nem szenved így. Arra gondol, akit szeretett, amikor az ér magához, akit utál. Azt mondom, még az urát is megszeretheti, ha úgy tesz, ahogy tanácsolom. Ha rossz lesz magához? Ő, be boldog elégtétele lesz az, hogy maga az elégtételt már előre megszerezte magának! Még a verés sem fáj úgy akkor ... Nagyon hálás lesz még maga Csicsa néninek, ha megfogadja a tanácsát ...

Még sokkalta többet, többet, többet beszélt nekem Csicsa néni. El sem tudja képzelni, milyen ellenállhatatlanul meggyőzőek voltak egyszerű mondatai.

Végül is rávett: vegyük számba, kihez húzna úgy a szívem a városban, akit szerelmesemmé fogadnék?

Sorba vettük ketten a férfiakat. Annak ellenére, hogy Csicsa néni alig mozdult el a hegyről, mindenkit ismert a városban. Mindenkiről kialakult a helyes véleménye.

Kegyess Gábor is szóba került. De őt, még ha jobban is tetszett volna nekem, nem megbízható és túl szilaj jelleműnek találtuk. Így sorban minden ismerős és ismeretlen férfi ellen akadt kifogásolni, kivetni való.

Utoljára Csicsa néni azt is kiszedte belőlem, hogy volna egy férfi ismerősöm, aki iránt nagyon is erős vonzalmat érzek. És ez az intézeti zongoratanárom. Egyszer véletlen magunkra hagyva, csókolóztunk is, már közvetlen hazajövetelem előtt. De hát az illető fölszentelt pap. És Nádasdon lakik.

Jégre tettük egyelőre az egész dolgot. Nem kacagni való? Házasságra sok, de szerelemre nincs alkalmas férfi!

Azután az operettelőadáson láttam magát játszani, és hallottam énekelni ... Úgy éreztem magam, ahogy Csicsa néni leírta nekem azt az állapotot, hogy gyöngé volnék magával szemben ...

Csicsa néni remeknek, a legjobbnak találta, a a rendesnek, a szokásosnak találta, hogy művész legyen, akinek szerelmemet áldozom

És lássa, nem csalódtam.

XXXIV

Váratlan visszás értesülés

Akik kártyát vettek, vagy más ügyben keresték meg Csicsa nénit, csakis egyetlen módon léphettek vele érintkezésbe. Megállottak a szőlőskert kétszárnyas, cölöpös fakapuja előtt. Dörömbölniök sem kellett vagy rángatniok sem a kaput. A négy fehér dúvad már rohant elő, és vicsorgott, ugatott a betéveszkedőre. Erre a vincellér-lakból előjött vagy a vincellér, vagy maga Csicsa néni a kapuhoz. A kutyák már tudták, hogy amennyiben nem szélednek szerte sürgősen, csak e keserves botütések sorát szenvedik el bordáik. Felőlük a vendég aztán bátran tarthatott a lakba. Ugyanígy zajlott le távozása is.

En viszontagság nélkül jutottam el a szőlőskert kapujáig. Ott az ebek vad hangversenye már javában üdvözölt, de a vincellér-lak felől lélek nem mutatkozott.

Vártam. Vertem a kaput is. A kuvaszokat tájékozóvá ingereltem magam ellen. Semmi hatás. Ha bárhogy behatolnék a kertbe, úgy látszik, csakis ők fogadnának.

Kitalálhattam, hogy legalábbis Csicsa néninek, a vincellérnek, az angyalcsinálónénak távolléte biztosan Vicukának, bálványának lebetegedésével van kapcsolatban. Mellette van.

Nem kínálkozott más választásom, mint visszatérnem a városba.

Ballagok sötét gondolatokkal, lefelé a dombon. Már messze járok.

Egyszerre dundi, kicsikét lötytyedt hasú, széparcú középkorú, félpaszti öltözékű némberrrel találkozom. A város felől jött.

Nagyon megnéz. Én is őt.

Pillanat alatt átcikázik az agyamon: ez Csicsa néni, a vincellérné.

– Maga a polgármesteréknek a vincellérnéje, Csicsa néni?

– Igen! A polgármester úréké! – nyomja meg a címzetet, több tiszteletre figyelmeztetően.

– Tudja, én ki vagyok? – kérdezem.

Riadtan, fürkészőleg vet rám néhány pillantást. Aztán így felel, szintén kérdéssel:

– Maga az? ... Óh, drága, kedves, jó művész úr!

Látom, a szeme egyszerre tele lett könnyel.

– Nagy baj van? – firtatom.

– Az Isten megsegítheti! ... Hát hallotta! – bólingat.

– Hallottam! Koraszülésben betegedett le. Amint ezt mondom, egy nagykucsmás, falusi mokány szinte rohamlépésben közeledik felénk az úton.

Csicsa néni rám hunyorít:

– Eresszük ezt előre. Aztán majd ... Kísérjen visszafelé engemet. Mert én is sietek haza és vissza rögtön.

A falusi tovahaladt egy nagy »dícsértessék a Jézus« köszöntéssel. Ez az ottani vidék általános szokása.

Mi aztán nyomában tartottunk lassan. Csicsa néni körülnézett, és így szólt!

– Nincs koraszülése. Nagyon is rendes időre jön a világra a gyermek. A gyermek a magáé. Számítsa ki. December végén, január elején is voltak együtt. Csak emlékezzék! ... A főjegyző Úr miatt kell koraszülést emlegetni. De ott a nagy baj, hogy a kismama nagyon, nagyon, nagyon gyöngé ... Isten kezében marad, ha kibírja-e a szülést?

Megint elpityeredett, és a fejkendője csücskével törülte szemét. Majd szájába dugta, hogy ne fakadjon hangos zokogásra.

Én is erősen nyeldekelní kezdtem. De agyam szinte bezápult az ellentétes fonák érzésektől. Öröm rázott, és rettegés rázott belülről egy időben. Ostobán csak egyet hajtogattam:

– Óh, milyen szörnyű ez!

– Jó sorsra hozza a világra a maga gyereket ő, ne búsúljon! A királyé is cserélhetne azzal, ahogy ezt a gyereket kényeztetni fogják. Csak ... csak ... csak ... az Isten segítse meg! – sóhajtott mélyet Csicsa néni.

XXXV

Egy szörnyű tragédia a valóság szörnyű színpadán

Csicsa néni biztosított engemet, hogy Vicuka, a szemefénye, most is engem szeret. Biztosított róla, hogy találkozni fogunk még. Ő lesz ennek a közbenjárója, mert igen rendes egyénnek lát engem. Ő még nem tévedett jó érzékeiben.

Már a szőlőskert közelében tartottunk, amikor így szólt:

– Ha nincs sürgős dolga, akkor várjon meg itt. eljön le arra a farönkre ottan. Csak összeszedek otthon valami himmi-hummit, és sietek vissza. A drága kis szívem engemet óhajtott maga mellé. Mostan egy-két órán még nem múlik az állapota. Kicsit megkönnyebbedett az első súlyos görcsök után. Még napokba is telhet a szülése, úgy hiszem.

Hát letelepedtem egy mohás fatuskóra, az útfélen. Csicsa néni vagy negyedórát váratott magára. Akkor a hátán egy jókora batyuval jelent meg.

Visszaindultunk a városba. Az ő véleménye szerint nyugodtan mutatkozhattunk együtt, pláne a városon kívül. Emberfia így sem orrontja, micsoda kapcsolat van köztünk. A város végén aztán elválunk.

Csakhogy közvetlen az országút előtt egy kisdéd, bicegő, parasztgúnyás alak elé Csicsa néni így utalt nekem:

– Ahol, az én uram jön! Tán utánam szalasztották?

A vincellérből, amint odaérkezett, messziről dőlt a pálinkaszag.

– Dícsértessék! – bökte nekem süvegét. Feleségére pedig ráförmedésszerűen szólt:

– Te is megfordulhatsz, és jöhetsz vissza velem. Nem kellesz már ott!

– Ki az öreganyád kéri a tanácsodat? – rivallott rá görcs férjére Csicsa néni.

– Visszajössz, nem kellesz már, ha mondom. Lábatlankodóra nincs ott szükség – kezdte a sánta kis vincellér.

De Csicsa néni dührohamot kapott, rántott egyet az ura ujjasán, hogy majd orra buktatta, és útnak penderítette.

– Vessz meg, részeg gazembere! Tán a te rongy kényelmedért, hogy gondozzalak, azért fogom elhagyni az én gyémántos kicsi asszonyomat ebben az állapotban? Ő kívánt maga mellé!

– Kívánt! De már nem kíván. Értsd meg a szót, te büdös hárpia! Meghalt! A gyerek is meghalt! A gazdánénk is ott tart a haldoklásnál érette ...

A vincellér durva hangja mintha rémmesévé változtatta volna velünk a valóságot, amelyben mi, szereplők, nem tudjuk ezt a rossz ígézetet lerázni.

– Meghalt? – sikoltotta a vincellérené. És megtántorodott. A levegőbe kapott a két keze.

De támasznak nem az urát választotta, hanem engemet. Rám borult és zokogott. Éppúgy én is vele.

A vincellér ott állt, és fintorokat vágott ránk.

XXXVI

A polgári, tökéletes világszemléleten néha együgyű lelkek tataroznak

Nekem ugyan beszélhetnek, hogy a jó nevelés, a könyvtárak, a művészet által nyelhet csak lélek igazi műveltséget, nagyságot és bölcsességet.

Ennek a nyomorult kuruzsló asszonynak, aki az élet legmélyéről mászott elő, s életében otrombaságot, gazságot, durvaságot észlelhetett túlnyomólag maga körül... az esze, a szemlélete mégis olyan magaslatokon járt, hogy sok olyan embertársát szégyeníthette volna meg, akik minden kipallérozottság részesei voltak.

A bugarát ráakasztotta az ura hátára:

– Menj haza! Nem kések én sem. De körül akarok nézni a gazdúréknál. Meg ezt az urat is el akarom kísélni! ... Mozogj, Isten áldjon!

Amikor megindultunk együtt a város felé, Csicsa néni tényleg látnokias tekintettel, de mérhetetlen egyszerűséggel foglalta szóba a tragédia gyökereit.

– Nem más, csak ő választotta magának a halált. Erős volt mindig a lelke, én tudom, mert közelebb volt hozzám, mint az édesanyjához. Az történt vele, amit ő akart magával. Meg akart halni a magzatával együtt ... Él jól valaki száraz kenyéren is, és keserű szájában soknak a kalács is. Így kellett történnie. A halált kérte magának az Istentől. Egy ilyen drága kis lélektől az Isten nem tud megtagadni kérést, még ha rosszat kér is magának.

Idétlen, összevissza zagyalásomra Csicsa néni vállamra tette a kezét, és azt mondta:

– Idehallgasson, művész úr! Maga szép ember és fiatal még. Magának nagyobb gond lerázni magáról a fehérlépet, aki magára varrja magát, mint kergetni őket. Az én édes gyöngyöm is nagyon szerette magát. Vegye észbe, hogy éppen azért, mert szerette magát, nem kívánja, hogy érette szenvedjen. Értse meg ezt jól! ő nem kívánja! Tárgyalt velem is erről sokszor. ő azt kívánja magától, hogy csak találja meg maga a boldogságát, és ne okozzon neki fájdalmat örök nyugalmaiban. Mindig erre gondoljon!

forrás: Tersánszky Józsi Jenő: *Illatos levélkék*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1958.